

Vergaderjaar 1984–1985

19 033**Wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie en het Wetboek van Strafvordering (Hoger beroep in strafzaken bij een enkelvoudige kamer)**

Nr. 3

MEMORIE VAN TOELICHTING**ALGEMEEN****Par. 1. Strekking van het wetsontwerp**

Het onderhavige wetsontwerp beoogt te voorzien in de mogelijkheid dat strafzaken van eenvoudige aard, berecht door de kantonrechter (z.g. kantongerechtsappellen), in hoger beroep door uit één lid bestaande (enkelvoudige) kamers van de rechtbank worden behandeld (unus iudex). Daarnaast voorziet het wetsvoorstel in de mogelijkheid dat door de rechtbank berechte zaken die overtreding van artikel 26 van de Wegenverkeerswet betreffen (rijden onder invloed) – z.g. rechtbankappellen –, worden afgedaan door een enkelvoudige kamer van het gerechtshof.

De indiening van dit wetsontwerp geschiedt in het kader van een reeks van wetsvoorstellen die strekken tot een zo doelmatig mogelijke inrichting van de rechtspleging en tot verantwoorde bezuinigingen van de op de justitiebegroting drukkende uitgaven. De in dit wetsontwerp gedane voorstellen sluiten aan bij voorstellen uit Deelrapport 8, Heroverweging organisatie rechtspraak, Tweede Kamer 1980–1981, 16 625, nr. 13, hoofdstuk II, par. 2, sub C en hoofdstuk III, par. 2.7.

Par. 2. Unus-rechtspraak in hoger beroep

2.1. Thans worden alle strafzaken in hoger beroep behandeld door een uit drie leden bestaande meervoudige kamer van gerechtshof of rechtbank. Behandeling in hoger beroep vindt plaats, omdat de verdachte en/of het openbaar ministerie zich niet kan verenigen met het vonnis in eerste aanleg en daartegen hoger beroep instelt. De strafzaak wordt alsdan opnieuw in volle omvang door een tweede rechterlijke instantie behandeld. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek ter terechtzitting in hoger beroep en in eerste aanleg geschiedt de beraadslaging. Het vonnis wordt bevestigd hetzij met gehele of gedeeltelijke overneming van de gronden hetzij, met verbetering daarvan, of geheel of gedeeltelijk vernietigd, in welk geval de appelrechter doet wat de rechter in eerste instantie had behoren te doen. Aldus stelt het hoger beroep verdachte en openbaar ministerie in de gelegenheid om een strafzaak nog eens aan het rechterlijk oordeel te onderwerpen, hetzij om in eerste aanleg begane verzuimen te herstellen, hetzij omdat men meent dat de rechter in eerste aanleg een fout heeft gemaakt, hetzij omdat men zich, om welke reden dan ook, niet in diens beslissing kan vinden.

Het is uit een oogpunt van goede rechtspleging en van goede rechtsbescherming van de verdachte niet nodig dat behandeling in hoger beroep steeds in collegiaal verband plaats vindt. Het is uit een oogpunt van doelmatige strafrechtspleging en van beheersing van apparaatskosten bepaaldelijk geboden dat strafzaken die wat betreft de bewijsvoering en/of de rechtstoepassing van eenvoudige aard zijn en die strafbare feiten van relatief geringe ernst betreffen, in appel niet slechts door meervoudige kamers kunnen worden behandeld. De rechtbanken zullen kunnen worden ontlast, wanneer unus-strafrechtspraak in hoger beroep voor eenvoudige strafzaken mogelijk zal zijn. Ook de gerechtshoven zullen kunnen worden ontlast, wanneer de mogelijkheid bestaat dat één raadsheer in hoger beroep zaken betreffende overtreding van artikel 26 van de Wegenverkeerswet kan afdoen.

Behandeling van strafzaken door een unus iudex is eenvoudiger dan de behandeling door een meervoudige kamer. Zij leidt tot besparing van kosten en tijd, waardoor strafbare feiten in hoger beroep sneller zullen kunnen worden berecht en voor de behandeling van minder eenvoudige en ernstiger zaken door een meervoudige kamer meer tijd vrij komt. Unus-strafrechtspraak in hoger beroep beoogt de capaciteit van de met de berechting van strafbare feiten belaste organen van de rechterlijke macht te verhogen met behoud van een goede strafrechtspleging en van voldoende rechtsbescherming van de verdachte.

2.2. Met de invoering van de unus iudex voor de berechting van eenvoudige strafbare feiten in appel gaat een nieuwe fase in de ontwikkeling van de strafrechtspleging in, die reeds vele jaren geleden in gang is gezet.

Met deze ontwikkeling is de samenleving in het algemeen en zijn de justitiabelen in het bijzonder vertrouwd geraakt: de unus is in strafzaken gemeen goed geworden.

De berechting in eerste aanleg van overtredingen is opgedragen aan de kantonrechter.

De behandeling van strafzaken in eerste aanleg door de enkelvoudige kamer van de rechtbank is in de praktijk thans regel, en die door de meervoudige kamer uitzondering. Een verantwoorde strafrechtspleging zonder het optreden van de (economische) politierechter voor de berechting van lichte misdrijven of economische delicten en van de kinderrechter voor de behandeling van kinderstrafzaken is heden ten dage volstrekt onmogelijk en ondenkbaar.

Over de noodzaak om strafbare feiten van eenvoudige aard in eerste aanleg door een unus iudex te doen behandelen bestaat dan ook geen enkele twijfel.

Het is goed om in dit verband nog eens na te lezen de parlementaire geschiedenis van het in 1919 onder verantwoordelijkheid van de toenmalige minister van Justitie Heemskerk ingediende wetsontwerp tot vereenvoudiging van de rechtspleging in lichte strafzaken, in het bijzonder met betrekking tot het voorstel dat voorzag in zodanige vereenvoudigde behandeling door de rechtbank. Dit voorstel beoogde het mogelijk te maken dat de behandeling van lichte strafzaken bij de rechtbanken zou kunnen geschieden door een alleen sprekende rechter (politierechter) in plaats van door een meervoudige kamer. Dit voorstel dat heeft geleid tot de wet van 5 juli 1921, Stb. 833, waarbij de rechtspraak door de politierechter werd geïntroduceerd, werd verdedigd met de volgende argumenten:

- a. bij de rechterlijke macht dreigt een grote achterstand te ontstaan;
- b. rechtspraak door een alleen sprekende rechter verhoogt de doelmatige inzet van het rechterlijk apparaat en leidt tot een versnelde behandeling van strafzaken;
- c. alleen-rechtspraak versterkt bij de unus iudex het besef van persoonlijke verantwoordelijkheid en bevordert het contact tussen hem en verdachte;
- d. het gemis aan collegiaal beraad doet zich met name in niet eenvoudige en in zware strafzaken gevoelen; en juist voor die strafzaken blijft de behandeling opgedragen aan de meervoudige kamer.

Naast de instemming van vele Kamerleden met de komst van de politierechter bestond er bij vele andere leden bedenking tegen de vervanging van de collegiale rechtspraak door die van de alleen sprekende rechter. Zij waren huiverig om de beslissing over vragen van schuldig of niet schuldig en over het bepalen van de strafmaat in handen van één persoon te leggen en vroegen zich af of voor de functie van politierechter wel voldoende bekwame personen beschikbaar zouden zijn.

Thans staan de grote waarde en het nut van de politierechter genoegzaam vast en hebben de argumenten die destijds tegen zijn komst zijn aangevoerd, hun kracht verloren.

De argumenten die destijds zijn aangevoerd voor invoering van het instituut van de politierechter, zijn evenzeer geldig voor de onderhavige wetsvoorstellen.

2.3. In het wetsontwerp wordt als gezegd een onderscheid gemaakt tussen het hoger beroep bij de rechtbank en bij het gerechtshof. De bij het gerechtshof aangebrachte rechtbankappellen betreffen strafzaken die liggen in de misdrijfsfeer, terwijl de bij de rechtbank aangebrachte kantongerechtsappellen op kantongerechts-overtredingen betrekking hebben. Misdrijven vormen in het algemeen een ernstiger inbreuk op de rechtsorde dan overtredingen. Op misdrijven zijn ook zwaardere straffen gesteld dan op overtredingen. Het feit dat de onderscheiden strafzaken naar aard en zwaarte in het algemeen van elkaar verschillen rechtvaardigt een onderscheid in de wijze van behandeling van eenvoudige strafzaken in hoger beroep. Aan dit wetsontwerp ligt het uitgangspunt ten grondslag dat kantongerechtsappellen van eenvoudige aard in de regel door een enkelvoudige kamer van de rechtbank dienen te worden behandeld. Alle eenvoudige kantongerechtsappellen kunnen zonder uitzondering in aanmerking komen voor behandeling door een *unus iudex*. Bij het hoger beroep bij het gerechtshof dient evenwel het beginsel van collegiale rechtspraak voorop te staan. Op dit beginsel wordt in zoverre een uitzondering gemaakt dat ten aanzien van één categorie van veel voorkomende zaken de mogelijkheid wordt geopend dat deze door een enkelvoudige kamer van het gerechtshof worden behandeld. Deze categorie betreft overtredingen van artikel 26 van de Wegenverkeerswet. Deze zaken zijn in de regel wat betreft bewijsvoering en rechtstoepassing van eenvoudige aard en niet van zodanige ernst dat zij in hoger beroep steeds door een meervoudige kamer dienen te worden behandeld. Overtreding van artikel 26 van de Wegenverkeerswet is een veelvuldig gepleegd delict, zodat van het optreden van de *unus raadsheer* merkbare besparingen zullen uitgaan. Indien de behandeling van deze zaken door één raadsheer in de praktijk aan de gestelde verwachtingen blijkt te voldoen, kan te zijner tijd worden overwogen of het verantwoord is de competentie van de *unus raadsheer* uit te breiden tot andere categorieën van eenvoudige misdrijfzaken.

De verschillende benadering van kantongerechts- en rechtbankappellen heeft ertoe geleid dat de regeling van de kantongerechtsappellen door een enkelvoudige kamer is neergelegd in de nieuwe artikelen 426a tot en met 426e Wetboek van Strafvordering. In deze bepalingen zijn de algemene voorwaarden voor zo'n behandeling vervat. In een nieuw artikel 424a is bepaald dat rechtbankappellen ter zake van overtredingen van artikel 26 van de Wegenverkeerswet die in eerste aanleg door een politierechter zijn berecht, door een enkelvoudige kamer van het gerechtshof kunnen worden behandeld. De regeling voor de behandeling bij de rechtbanken is van overeenkomstige toepassing verklaard.

2.4. Invoering van de *unus iudex* voor de berechting van strafbare feiten in appel is als gezegd nodig om het rechterlijk apparaat te ontlasten. Zij is verantwoord, indien slechts zaken van eenvoudige en lichte aard door de *unus* worden behandeld en de kwaliteit van de alleen sprekende rechter in hoger beroep met het oog op de aanvaardbaarheid van zijn beslissing zowel voor de justitiabele als voor de rechter die in eerste aanleg heeft

geoordeeld, is zeker gesteld. Ter verzekering van een juiste wijze van afdoening van een strafzaak in hoger beroep dient aan het oordeel van de rechterlijke colleges te worden overgelaten of een strafzaak door een enkelvoudige kamer zal kunnen worden behandeld.

Bovengenoemde uitgangspunten zijn in het wetsontwerp als volgt uitgewerkt.

Een zaak kan in hoger beroep door een enkelvoudige kamer van de rechtbank worden behandeld, indien aan twee voorwaarden is voldaan (zie artikel 426b).

1. De verdachte is ter zake van hetgeen in eerste aanleg te zijnen laste bewezen is verklaard, een straf of maatregel opgelegd.
2. De strafzaak moet van eenvoudige aard zijn.

De voorzitter van de rechtbank dan wel de voorzitter van een meervoudige kamer die hem vervangt, bepaalt welke zaken aanhangig zullen worden gemaakt bij een enkelvoudige kamer (artikel 426c, eerste lid). Hij zal dus moeten uitmaken of een in eerste aanleg enkelvoudig afgedane zaak die heeft geleid tot een straf of maatregel, voldoende eenvoudig is om voor behandeling door een enkelvoudige kamer in aanmerking te komen. De beslissing daaromtrent ligt aldus in handen van het rechterlijk college zelf.

Indien de enkelvoudige kamer van oordeel is dat de strafzaak door de meervoudige kamer dient te worden behandeld, verwijst zij de zaak naar de meervoudige kamer. De enkelvoudige kamer *moet* de zaak naar de meervoudige kamer verwijzen, indien zij van oordeel is dat in hoger beroep een straf of maatregel onvoorwaardelijk dient te worden opgelegd die vrijheidsbeneming van langere duur meebrengt dan de verdachte in eerste aanleg is opgelegd (artikel 426c, tweede lid). De alleen sprekende rechter is derhalve nimmer gehouden strafzaken enkelvoudig af te doen.

Deze regeling is als gezegd van overeenkomstige toepassing op de behandeling van rechtbankappellen ter zake van door de politierechter in eerste aanleg berechte overtredingen van artikel 26 Wegenverkeerswet (artikel 424a Sv.).

De met de behandeling van strafzaken in hoger beroep belaste *unus iudex* dient over een ruime ervaring in de strafrechtspraak te beschikken. Hierdoor wordt voorkomen dat hernieuwde beoordeling van de strafzaak geschiedt door een lid van een hoger college dat minder ervaring zou hebben dan de in eerste instantie alleen sprekende rechter. Naar mijn oordeel beschikt een raadsheer of rechter die voorzitter is van een meervoudige kamer die (mede) is belast met de behandeling van strafzaken dan wel die ten minste vijf jaren in de strafrechtspraak werkzaam is geweest, over zodanige kwaliteit en ervaring dat het verantwoord is hem als *unus iudex* te belasten met de berechting van eenvoudige strafbare feiten in hoger beroep. Dat betekent dat een ervaren politierechter tevens zal kunnen worden belast met de behandeling van kantongerechtsappellen.

Het ligt voor de hand dat na invoering van de mogelijkheid van behandeling van strafzaken in hoger beroep door een enkelvoudige kamer in overleg tussen rechtbank en openbaar ministerie een werkwijze zal ontstaan waarbij bepaalde soorten van zaken die ingevolge de in de wet omschreven voorwaarden enkelvoudig kunnen worden behandeld, als regel voor behandeling door een *unus iudex* in aanmerking komen. De voorzitter van de rechtbank zal bij de indeling van de zaken over de meervoudige en enkelvoudige kamers steeds rekening kunnen houden met de aantallen en soorten van de ingekomen zaken en met de mogelijkheden binnen zijn college om enkelvoudige kamers voor de behandeling van strafzaken in hoger beroep te bezetten. Het vorenstaande geldt *mutatis mutandis* ook voor de behandeling van artikel 26 WWV-zaken.

Par. 3. Werklast-effecten voor de rechterlijke macht

Het effect van het onderhavige wetsontwerp zal zijn een vermindering van de personeelsbehoefte met 16 leden van de zittende magistratuur (bij

de gerechtshoven 5 en bij de arrondissementsrechtbanken 11 plaatsen). Uitgangspunt voor de berekening ten aanzien van de rechtbanken vormen de cijfers over de periode van 1 oktober 1983 tot en met 30 september 1984.

Bij de arrondissementsrechtbanken werden in dat jaar 5989 kantongerechtsappellen ingeschreven. De kantongerechten spraken in dat jaar 418 239 veroordelingen uit, waarvan 81% bij verstek werd afgedaan. Het ligt voor de hand ervan uit te gaan dat ingeval van hoger beroep tegen een bij verstek gewezen vonnis, enkelvoudige afdoening vrijwel altijd gerechtvaardigd is. De verdachte zelf heeft het immers niet de moeite waard gevonden één van de twee hem wettelijk toegestane feitelijke instanties van zijn standpunt in kennis te stellen. Indien ervan wordt uitgegaan dat 90% van de door de rechtbank afgedane appellen zich leent voor enkelvoudige afdoening, betekent zulks een beperking van de behoefte aan rechters en vice-presidenten met 11 plaatsen. Daarbij is aangenomen dat de inzet van drie enkelvoudige kamers in plaats van één meervoudige kamer de mogelijkheid schept het aantal te behandelen zaken te verdubbelen.

In 1983 werden in eerste aanleg 23 022 26 WVV-zaken afgedaan. In 1859 zaken werd een onvoorwaardelijke en in 535 zaken een gedeeltelijk onvoorwaardelijke gevangenisstraf opgelegd. In veruit de meeste zaken (15 280) werd een onvoorwaardelijke geldboete opgelegd. In 9818 zaken werd de rijbevoegdheid ontzegd.

Er zijn geen cijfers bekend over het aantal appellen in deze zaken. Indien wordt uitgegaan van het algemene appelpercentage in 1983 van ruim 7% (80 000 vonnissen in eerste aanleg; 5700 appellen), zou het gaan om 1611 appellen.

Sedert invoering van de Wet vermogenssancties bestaat de transactiebevoegdheid ter zake van misdrijven. Bovenstaande cijfers behoeven daarom enige correctie. Uit onderzoek van het WODC is gebleken dat in $\pm 36\%$ van het aantal onderzochte artikel 26-zaken (2450) een transactieaanbod is gedaan. Indien het totaal aantal vonnissen in 1983 gereduceerd wordt met een transactiepercentage van 36 over het geschatte aantal vonnissen dat in de eerste 4 maanden van 1983 is uitgesproken (op 1 mei 1983 is de Wet vermogenssancties in werking getreden) – 36% van $1/3 \times 23\,022$ –, komt men uit op 20 260 vonnissen. Het aantal appellen zou dan uitkomen op 7% van 20 260, is 1418.

Indien ook hier wordt uitgegaan van de veronderstelling dat de inzet van drie enkelvoudige kamers in plaats van één meervoudige kamer de mogelijkheid schept het aantal te behandelen zaken te verdubbelen en voorts wordt verondersteld dat al deze appellen door een unus zouden worden behandeld, zou zulks op basis van de gehanteerde normen en rekening houdend met het feit dat deze zaken in de regel minder tijdrovend zijn dan de gemiddelde strafzaak een besparing opleveren van ± 5 raadsheerjaren.

Omdat de enkelvoudige behandeling in appel in de plaats komt van de meervoudige behandeling ter zitting, behoeft geen rekening te worden gehouden met extra griffiersassistentie. Daar komt bij dat het onderhavige wetsontwerp voorziet in een sterk vereenvoudigde afdoening door middel van de z.g. aantekening mondeling vonnis (of arrest) in het proces-verbaal van de terechtzitting.

Par. 4. Advisering over unus-rechtspraak en over het oorspronkelijk wetsontwerp

4.1. Inleiding

Het komt mij wenselijk voor om in het kader van mijn uiteenzetting over dit wetsontwerp nader in te gaan op enkele adviezen die over unus-rechtspraak in het algemeen en over een eerste versie van het wetsontwerp in het bijzonder zijn uitgebracht.

De Staatscommissie Herziening Rechterlijke Organisatie – hierna te noemen Staatscommissie – heeft op 28 april 1982 advies uitgebracht over de unus-rechtspraak naar aanleiding van een adviesaanvraag van mijn ambtsvoorganger van 30 december 1981.

Hierna zijn onder verantwoordelijkheid van mijn ambtsvoorganger in september 1982 bij de Raad van State aanhangig gemaakt een wetsontwerp Hoger beroep in strafzaken bij een enkelvoudige kamer en een wetsontwerp Verruiming van de mogelijkheid van behandeling van burgerlijke zaken door enkelvoudige kamers.

Het bestuur van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak heeft bij brief van 26 oktober 1982 aan mijn ambtsvoorganger aangeboden het rapport van haar Commissie Unus-rechtspraak, met de inhoud waarvan het bestuur zich kan verenigen.

Nadat de Raad van State mijn ambtsvoorganger in overweging had gegeven het advies van de Hoge Raad over voornoemde wetsontwerpen in te winnen, heeft deze bij brief van 2 november 1982 advies gevraagd aan de Hoge Raad. De Hoge Raad heeft zijn advies op 1 maart 1983 uitgebracht. De Hoge Raad heeft de indiening van beide wetsontwerpen ontraden.

Ik heb mij nadien beraden over de vraag of voortzetting van de behandeling van de oorspronkelijke wetsontwerpen raadzaam moest worden geoordeeld. Ik heb besloten te bevorderen dat de behandeling van beide ontwerpen niet wordt voortgezet en gewijzigde ontwerpen bij de Raad van State aanhangig te doen maken die aan de zwaarwegende bezwaren van de Hoge Raad tegemoet zouden kunnen komen.

Naar aanleiding van het advies van de Raad van State die tegen het enkelvoudig behandelen van strafzaken in hoger beroep door het gerechtshof met overneming van de argumenten van de Staatscommissie en de Hoge Raad ter zake overwegende bezwaren naar voren heeft gebracht, is een nadere wijziging in het gewijzigde wetsvoorstel aangebracht, welke wijziging een belangrijke beperking van de mogelijkheid van unus-rechtspraak in hoger beroep in strafzaken bij de gerechtshoven inhoudt. Deze wijziging beperkt de bevoegdheid van de enkelvoudige kamer van het gerechtshof tot de afdoening van overtredingen van artikel 26 van de Wegenverkeerswet.

Hoewel de adviezen van de Staatscommissie, de Hoge Raad en de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak door de vervanging van het oorspronkelijke wetsontwerp door het thans voorliggende wel enigszins aan actueel belang hebben ingeboet, meen ik dat het, ook om de algemene aspecten van de appelrechtspraak door een unus iudex die in deze adviezen ter sprake komen, wenselijk is daarbij nader stil te staan.

De adviesaanvragen, adviezen en het oorspronkelijk wetsontwerp Hoger beroep in strafzaken bij een enkelvoudige kamer met bijbehorende memorie van toelichting zijn gedeponereerd ter griffie van de Tweede Kamer ter kennisneming van de leden en verdere belangstellenden.

4.2. *Staatscommissie Herziening Rechterlijke Organisatie*

De Staatscommissie bespreekt de voordelen en de nadelen die zijn verbonden aan unus-rechtspraak in burgerlijke zaken en in strafzaken bij rechtbanken en gerechtshoven, zowel in eerste als in tweede aanleg. Zij wijst unus-rechtspraak in appel af.

De Staatscommissie voert een zestal argumenten aan, die naar haar oordeel in 't algemeen pleiten voor rechtspraak volgens het collegiale model:

1. De kans dat bepaalde aspecten van een zaak niet of onvoldoende onderkend worden is bij collegiale besluitvorming geringer dan bij rechtspraak door een unus;

2. Collegiale besluitvorming bevordert het relativeren van het eigen oordeel. Dit is van belang, omdat bij het toenemen van vage rechtsnormen het waardenpatroon van de rechter een belangrijke rol kan spelen bij de beoordeling van de zaak;

3. Collegiale rechtspraak bevordert zorgvuldiger werk en vermindert de kans op technische fouten.

Het zijn deze drie argumenten, die de Staatscommissie reeds naar voren had gebracht in haar tussentijds rapport van 31 oktober 1978, onder nr. 9, blz. 11 en 12. Zij laat in haar tussenrapport hierop volgen dat deze argumenten het voorshands aannemelijk maken dat de collegiale vorm aan de kwaliteit en aan de aanvaardbaarheid van de rechtspraak ten goede komt. Dat neemt in haar ogen niet weg dat er redenen zijn om een aanzienlijk deel van de rechtspraak enkelvoudig te doen geschieden, zoals eenvoud en beperkt belang van de zaak. Voorts valt, aldus de Staatscommissie, niet te ontkennen dat de mogelijkheid van collegiale rechtspraak kan worden beperkt door de beschikbare mankracht in verhouding tot het aantal gevallen dat verwerkt moet worden.

Aan deze argumenten worden thans nog drie nieuwe toegevoegd:

4. Correctieven op een verkeerde machtsuitoefening moeten worden gezocht binnen de rechterlijke macht zelf. Een van de beste correctieven is gelegen in collegiale besluitvorming;

5. Het is aannemelijk dat de beslissing van een driemanschap gemakkelijker als juist zal worden aanvaard dan die van de unus;

6. De wetgever heeft de rechter bij beslissingen waarbij het gaat om afweging van belangen en waarbij de rechter zich niet kan beperken tot de aan zijn oordeel onderworpen zaak maar deze moet bezien in verhouding tot andere zaken, grote vrijheid gelaten. Het is daarom van belang dat deze beslissingen in collegiale beraadslaging tot stand komen.

De Staatscommissie blijft op grond van deze argumenten voorstander van rechtspraak naar het collegiale model.

Zij erkent dat de behandeling door een unus iudex sneller kan geschieden dan een behandeling door een meervoudige kamer, maar meent dat die tijdswinst gedeeltelijk weer verloren gaat door de meerdere tijd die zal moeten worden besteed aan intern overleg en coördinatie. Zij erkent ook dat uitbreiding van unus-rechtspraak leidt tot een verminderde toename van het aantal met rechtspraak belaste functionarissen.

De Staatscommissie is van oordeel dat de in het algemeen genoemde argumenten ten gunste van de collegiale rechtspraak a fortiori gelden voor de rechtspleging in hoger beroep. De gevaren van verlies aan kwaliteit en aan overtuigingskracht die als gevolg van invoering van de unus iudex in appel dreigen, wegen zo zwaar dat deze haars inziens niet kunnen worden goed gemaakt door de betrekkelijk geringe kostenbesparing.

Ik zou hierbij het volgende willen aantekenen. De Minister van Justitie heeft de zorg voor de instandhouding van een stelsel van onafhankelijke rechtspraak. Hoewel het als gevolg van een groeiend aanbod van werk enerzijds en van slinkende middelen ter dekking van de noodzakelijke uitgaven anderzijds steeds moeilijker wordt de kwaliteit van de rechtspleging op een verantwoord niveau te houden, is de kwaliteit van de rechtsbedeling en de rechtsbescherming hier te lande nog steeds op een hoog niveau. Maar we moeten ons realiseren dat met dit zo grote en kostbare goed op een evenwichtige en verantwoorde wijze moet worden omgegaan. In dit huidige tijdsgewricht kan het niet meer gaan om de meest ideale situatie te realiseren maar om datgene te bereiken wat goed genoeg is.

Met de Staatscommissie ben ik van oordeel dat een in collegiaal verband rechtsprekend driemanschap in het algemeen meer vermog dan een unus iudex. Ik kan dan ook instemmen met haar argumenten ten gunste voor rechtspraak volgens het collegiale model, voor zover het gaat om de beslechting van geschillen van ingewikkelde aard of waarbij grote belangen op het spel staan, dan wel om de berechting van strafbare feiten die in hun bewijsvoering en rechtstoepassing ingewikkeld liggen of ernstig van aard zijn. Deze zaken worden als regel in eerste aanleg reeds door een meervoudige kamer afgedaan en zullen deswege in hoger beroep op overeenkomstige wijze worden behandeld. Onverkorte handhaving van rechtspraak in hoger beroep volgens het collegiale model is echter naar mijn stellige overtuiging

te veel van het goede. Eenvoudige zaken van gering belang verdienen weliswaar een goede doch evenzeer een sobere behandeling. Als een unus iudex in eerste aanleg in staat is om strafbare feiten van eenvoudige aard op verantwoorde wijze af te doen – en hierover bestaat geen enkele twijfel – moet een door ruime ervaring gekwalificeerd lid van een hoger college evenzeer in staat worden geacht op een voor ieder aanvaardbare wijze eenvoudige strafzaken in hoger beroep te behandelen. Het is naar mijn mening een overspannen eis te stellen dat ook deze feiten steeds overeenkomstig de gewone regels voor de behandeling van hoger beroep moeten worden berecht. Een zware behandeling van strafzaken die zich naar hun aard lenen voor een eenvoudige afdoening, leidt er bovendien toe dat voor de behandeling van de strafzaken als geheel onvoldoende tijd beschikbaar is, hetgeen onaanvaardbare achterstand in de berechting tot gevolg heeft. Het is in het belang en van de goede strafrechtspleging in het algemeen en van de verdachte in het bijzonder dat de tijd gelegen tussen het ogenblik waarop het hoger beroep werd ingesteld en het tijdstip van de berechting in hoger beroep zo kort mogelijk is. Wordt de appeldagvaarding immers eerst na geruime tijd uitgebracht, dan kan zulks leiden tot niet-ontvankelijkverklaring van het openbaar ministerie dan wel tot een beslissing in hoger beroep die anders luidt of anders uitwerkt dan wanneer deze beslissing in een eerder stadium zou zijn genomen.

De Staatscommissie heeft hoger genoemde aspecten naar mijn mening onvoldoende laten meewegen in haar advisering over de unus-rechtspraak in hoger beroep. Zij verheft een in theorie zeer wel verdedigbaar uitgangspunt tot een dogma, dat in de dagelijkse werkelijkheid van de rechtspraak bij onverkorte toepassing onbruikbaar is geworden.

De Staatscommissie gaat er overigens geheel aan voorbij dat enige aan unus-rechtspraak verbonden voordelen – grote betrokkenheid en verantwoordelijkheid van de unus bij de strafzaak, direct contact tussen de voor de beslissing verantwoordelijke rechter en de verdachte, sterk accent op de behandeling ter terechtzitting – onverkort gelden voor het rechtsgeding in appel. Het zijn mede deze voordelen, waaraan een grote waarde moet worden toegekend, die invoering van de onderhavige voorstellen des te aanvaardbaarder maken.

Ik deel op al deze gronden niet de conclusie van de Staatscommissie dat unus-rechtspraak in hoger beroep niet aanvaardbaar is. Ik meen dat in de onderhavige voorstellen de belangen van een goede en doelmatige rechtspleging en goede rechtsbescherming van de verdachte op evenwichtige wijze tegen elkaar zijn afgewogen. Door de voorgestelde beperking van de bevoegdheid van de enkelvoudige kamer van het gerechtshof tot behandeling van overtredingen van artikel 26 Wegenverkeerswet blijft collegiale rechtspraak ten aanzien van de overige rechtbankappellen steeds verzekerd.

4.3. *Hoge Raad der Nederlanden*

Algemeen

De Hoge Raad constateert dat naast overwegingen van kostenbeheersing klaarblijkelijk de voornaamste reden voor de van het advies van de Staatscommissie afwijkende voorstellen is geweest de daarvan te verwachten doelmatiger werkwijze van het rechterlijk apparaat. De Hoge Raad meent echter dat collegiaal overleg door uitwisseling van kennis en ervaring, en deling van verantwoordelijkheid voor de beslissing een werkbesparend effect heeft.

De Hoge Raad merkt voorts op dat hetgeen in de memorie van toelichting op het ontwerp inzake de unus in appel in strafzaken is ingebracht tegen het oordeel van de Staatscommissie onvoldoende rekening houdt met het karakter van het rechtsmiddel van hoger beroep. Dit rechtsmiddel stelt partijen enerzijds in de gelegenheid om in eerste aanleg begane verzuimen te herstellen maar is in het bijzonder bedoeld om op te komen tegen een onjuist geachte beslissing van de rechter in eerste aanleg. Voor het gezag

en de aanvaardbaarheid van het oordeel van de appelrechter over de juistheid van de beslissing van de lagere rechter is van groot belang dat dit oordeel collegiaal tot stand is gekomen.

De Hoge Raad is voorts van oordeel dat unus-rechtspraak in appel minder goed past bij de personele opbouw van de rechterlijke macht. Het voorgestelde stelsel leidt ertoe dat in geval van hoger beroep het oordeel van de ene unus iudex (in appel) wordt gesteld in de plaats van de andere unus iudex (in eerste aanleg) zonder de waarborg dat de in hoger beroep gegeven uitspraak op meer ervaring en/of deskundigheid stoelt. Voor zover de gedachte zou bovendrijven dat de meest ervaren krachten voor de enkelvoudige rechtspraak in appel zouden worden vrijgemaakt, trekt de Hoge Raad in twijfel of de daaraan ten grondslag liggende verwachting in overeenstemming is met de werkelijkheid. Bij de huidige bezetting zouden ervaren leden van rechtbank en hof slechts op straffe van niet te verantwoorden vertraging of kwaliteitsverlies kunnen worden onttrokken aan zware en belangrijke zaken.

De Hoge Raad besluit zijn algemene opmerkingen met de overweging dat de rechtspleging in hoger beroep eigen eisen van proces-techniek stelt, waardoor appel-rechtspraak in sommige opzichten – ongeacht de aard van de zaak zelf – moeilijker is dan rechtspraak in eerste instantie. Deze moeilijkheden zullen niet aanstonds zijn te onderkennen door degene die met de toedeling van zaken zal worden belast. De Hoge Raad vreest dat unus-rechtspraak in appel zal leiden tot vernietiging in cassatie en terugverwijzing naar een feitelijke instantie uitsluitend wegens processuele fouten.

Appel in strafzaken

De Hoge Raad heeft de indruk dat meer dan 50% van het aantal kantongerechtsappellen in eerste aanleg bij verstek afgedane zaken betreft die in appel in meerderheid eveneens bij verstek worden afgedaan. De overige beroepen betreffen grotendeels verkeerszaken waarbij civiele belangen in het geding zijn dan wel zaken waarbij de verdachte het gevoel heeft onvoldoende zijn standpunt te hebben kunnen uiteenzetten. Niet de hoogte van de boete maar de ontzegging van de rijbevoegdheid is veelal grond voor het instellen van hoger beroep. De Hoge Raad heeft de indruk dat de afdoening van kantongerechtsappellen voor de rechtbanken niet een zodanig probleem vormt dat van enkelvoudige afdoening een aanzienlijke werkbesparing valt te verwachten.

Ten aanzien van appellen van politierechternonissen merkt de Hoge Raad op dat het percentage verstekzaken overeenkomt met het percentage in kantongerechtszaken. De appellen van politierechternonissen betreffen in grote meerderheid verkeersdelicten waarbij doorgaans de opgelegde vrijheidsstraf of ontzegging van de rijbevoegdheid de drijfveer voor het appel vormt, en voorts overtredingen van de Opiumwet waarbij evenzeer de opgelegde vrijheidsstraf in het geding is, als mede zaken waarin de verdachte zich ten onrechte veroordeeld acht en waarbij dus bewijsproblemen aan de orde zijn.

De Hoge Raad is van oordeel dat beslissingen over opgelegde vrijheidsstraffen, ontzeggingen van de rijbevoegdheid en bewijsproblemen een zorgvuldige afweging vragen, waarvoor collegiaal overleg bij uitstek in aanmerking komt. Het is onwenselijk dat deze appellen door een unus zouden worden afgedaan.

De Hoge Raad acht enkelvoudige appelbehandeling van strafvonnissen van de kinderrechter – deze appellen zijn uiterst zeldzaam – gezien de aard van de materie en de complicatie van de sterk afwijkende vormvoorschriften ongewenst.

De Hoge Raad heeft ernstige kritiek op het aanvankelijk voorgestelde artikel 426c, waarin onder meer was bepaald dat de unus iudex in appel niet bevoegd is om bewezen te verklaren datgene waarvan de verdachte in eerste aanleg is vrijgesproken en niet bevoegd om zwaardere straffen of maatregelen op te leggen. Deze bepalingen zouden de rechter te zeer belemmeren, leiden tot verwijzingen, toename van het aantal beroepen

– baat het niet dan schaadt het niet – in de hand werken en cassatieberoepen teweeg brengen.

De Hoge Raad komt tot de conclusie dat er nog niet is gebleken van voldoende zwaarwegende gronden om – ondanks de daaraan klevende ernstige bezwaren – over te gaan tot invoering van unus strafrechtspraak in appel. Hij voegt hieraan toe dat, indien – wanneer andere maatregelen tot bezuinigingen en tot vermindering van de werklast van het rechterlijke apparaat niet voldoende verlichting zouden kunnen brengen – ondanks de aangevoerde bezwaren toch tot invoering van unus appelrechtspraak zou worden besloten, hooguit appellen van verstekvonnissen hiervoor in aanmerking kunnen komen. Tot invoering van een regeling die breekt met het belangrijke beginsel van collegiale rechtspraak in appel, behoort naar het oordeel van de Hoge Raad niet te worden besloten voordat onderzoek is gedaan naar de omvang van de werkbesparing als gevolg van de behandeling door een enkelvoudige kamer in appel van zaken die zich voor enkelvoudige behandeling zouden kunnen lenen.

Aan hetgeen ik reeds heb ingebracht tegen de argumenten van de Staatscommissie kan ik het volgende toevoegen.

Ik ben met de Hoge Raad van oordeel dat zaken die niet eenvoudig zijn en waarbij gewichtige belangen op het spel staan, in hoger beroep door een meervoudige kamer moeten worden behandeld. Ik ben evenwel anders dan de Hoge Raad van mening dat het uit een oogpunt van doelmatige en goede rechtspleging verantwoord is dat de mogelijkheid bestaat dat eenvoudige zaken betreffende lichte strafbare feiten door een unus iudex in appel worden afgedaan. Daarom kan niet langer worden uitgesloten dat zodanige zaken in hoger beroep door een enkelvoudige kamer worden behandeld. De behandeling in hoger beroep van eenvoudige en lichte kantongerechtsvertredingen onderscheidenlijk overtredingen van artikel 26 van de Wegenverkeerswet is niet zodanig ingewikkeld dat het onverantwoord zou zijn een enkelvoudige kamer van de rechtbank onderscheidenlijk het gerechtshof met de afdoening daarvan te belasten. Naar mijn overtuiging kan ook zonder het door de Hoge Raad gesuggereerd onderzoek, dat zeer bewerkelijk zou zijn, worden vastgesteld dat enkelvoudige afdoening in hoger beroep werkbesparing oplevert. De omvang van deze werkbesparing hangt af van de mate waarin van de unus in hoger beroep gebruik zal worden gemaakt. Ik verwijs naar de hiervoor gegeven kostenberekening die mijns inziens overtuigend aantoont dat de besparing aanzienlijk zal zijn. Ten slotte zij nog gewezen op de voordelen verbonden aan de administratieve verwerking van mondelinge uitspraken in hoger beroep. Zo zal de aantekening mondeling vonnis of arrest in het proces-verbaal van de terechtzitting kunnen worden geïntroduceerd. Ook hiermee is enige werken kostenbesparing te bereiken.

Ik meen dat doorbreking van het beginsel van collegiale strafrechtspraak in hoger beroep bij de rechtbank en uitzondering op dit beginsel bij het gerechtshof gerechtvaardigd zijn, indien de regeling die voorziet in invoering van de unus iudex in appel, zodanig is opgezet dat een zorgvuldige behandeling in appel is verzekerd. De onderhavige regeling waarborgt als gezegd een zorgvuldige behandeling. In de eerste plaats komen slechts zaken voor enkelvoudige afdoening in appel in aanmerking die in eerste aanleg enkelvoudig zijn behandeld. Daarmee blijft een groot aantal moeilijke en ernstige strafzaken terstond buiten bereik van de unus iudex in appel. In de tweede plaats kunnen uitsluitend eenvoudige zaken worden behandeld. In de derde plaats geschiedt behandeling van een zaak die in eerste aanleg heeft geleid tot vrijspraak of tot ontslag van rechtsvervolging, in appel door een meervoudige kamer. In de vierde plaats beslist steeds de voorzitter van de rechtbank of het gerechtshof dan wel de hem vervangende voorzitter van de meervoudige kamer welke zaken voor enkelvoudige afdoening in aanmerking komen. Hier wijkt, zoals gezegd, het onderhavige wetsontwerp af van het oorspronkelijke wetsontwerp, waarover de Hoge Raad adviseerde. Dit ging er vanuit dat het openbaar ministerie in eerste instantie beslist of

het hoger beroep bij de enkelvoudige kamer zal worden vervolgd. In de vijfde plaats is de competentie van de enkelvoudige kamer slechts in zoverre beperkt dat hij niet bevoegd is om een onvoorwaardelijke straf of maatregel op te leggen die vrijheidsbeneming van langere duur meebrengt dan de verdachte bij het vonnis in eerste aanleg is opgelegd. De bepalingen in het eerste en tweede lid van het oorspronkelijke artikel 426c dat de unus iudex onbevoegd is bewezen te verklaren datgene waarvan de verdachte in eerste aanleg is vrijgesproken en in het algemeen onbevoegd is tot oplegging van een zwaardere straf of maatregel, zijn geschrapt. De unus iudex in appel is derhalve in het algemeen bevoegd om andere straffen en maatregelen dan wel straffen en maatregelen in een andere verhouding op te leggen.

In de zesde plaats kan de unus iudex de zaak steeds verwijzen naar de meervoudige kamer, indien hij zulks nodig oordeelt.

In de zevende plaats zal behandeling van appellaten tegen vonnissen van de politierechter in de regel door een meervoudige kamer geschieden.

Ten slotte is sluitstuk van de regeling dat slechts rechters of raadsheren met de nodige ervaring in de strafrechtspraktijk dienen te worden belast met enkelvoudige afdoening in appel. Ik ben van mening dat een beslissing van een ervaren magistraat die geroepen is om een tweede rechterlijk oordeel te geven over een eenvoudige zaak, in de plaats kan worden gesteld van de beslissing van de unus iudex in eerste aanleg. De Hoge Raad trekt in twijfel of ervaren rechters of raadsheren zouden kunnen worden vrijgemaakt van ander gewichtig werk waarmee zij reeds zijn belast. Ik meen dat de organisatie van een rechterlijk college zodanig kan worden opgezet dat leden met voldoende ervaring in de strafrechtspraktijk een gedeelte van hun tijd kunnen besteden aan de enkelvoudige behandeling van strafzaken. Bij de werving van rechterlijk personeel voor de rechtbanken wordt met de geschiktheid tot het uitoefenen van unus-rechtspraak reeds rekening gehouden. De voorzitter van het college of diegene die hem vervangt, zal overigens bij de indeling van zaken steeds rekening kunnen houden met de organisatie en de samenstelling van zijn college. Zo zal hij tijdelijk meer zaken door een meervoudige kamer kunnen doen behandelen indien tijdelijk onvoldoende ervaren magistraten kunnen worden ingezet om de enkelvoudige kamers te bezetten.

Een regeling die aldus is opgezet, geeft de rechterlijke colleges maximale vrijheid om te beslissen of en in welke omvang de daarvoor in aanmerking komende eenvoudige zaken in appel enkelvoudig kunnen worden afgedaan. Hierin ligt vooral de betekenis van het wetsontwerp: het ruimt een wettelijke barrière uit de weg die thans aan elke vorm van appelrechtspraak door een unus in de weg staat. Het geeft aldus de rechterlijke colleges meer armslag om zelf te bepalen hoe eenvoudige zaken zo efficiënt mogelijk in appel kunnen worden afgedaan. Die vrijheid hebben zij thans niet.

4.4. *Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak*

Na mijn uitgebreide reactie op de adviezen van de Staatscommissie en de Hoge Raad ga ik kort in op het antwoord van de Commissie unus-rechtspraak op de haar door het bestuur gestelde vraag of het gewenst is dat in appel (de mogelijkheid van) unus-rechtspraak wordt ingevoerd.

De Commissie is met de Staatscommissie van oordeel dat in appel geen zaken enkelvoudig kunnen worden afgedaan. Als enige uitzondering valt wellicht nog te denken aan strafzaken die in eerste aanleg bij verstek zijn afgedaan. Zij acht het onjuist dat de beslissing van de kantonrechter onderscheidenlijk politierechter of kinderrechter zou moeten wijken voor die van één rechter of één raadsheer, die deel uitmaakt van een appelcollege. Laatstgenoemden zijn niet «verstandiger». Zij acht het raadzaam dat in een regeling die voorziet in de invoering van de unus-rechtspraak in appel, de mogelijkheid van verwijzing naar de meervoudige kamer op verzoek van de verdachte of het openbaar ministerie wordt ingebouwd.

Naar aanleiding hiervan merk ik het volgende op. Uit de toekenning aan een ervaren rechter onderscheidenlijk raadsheer van de bevoegdheid om een in eerste aanleg enkelvoudig afgedane, eenvoudige strafzaak onderscheidenlijk overtreding van artikel 26 van de Wegenverkeerswet in appel te behandelen kan niet de conclusie worden getrokken dat deze rechter of raadsheer «verstandiger» is dan de unus iudex die in eerste aanleg heeft beslist. Het gaat er om dat de zaak in hoger beroep met het oog op de functie van dit rechtsmiddel zodanig zorgvuldig wordt behandeld, dat de beslissing van de alleen sprekende rechter aanspraak kan en mag maken op gezag zowel jegens de justitiabele als tegenover de rechter in eerste aanleg. De gedachte om als waarborg een verplichte verwijzing naar de meervoudige kamer op verzoek van verdachte of het openbaar ministerie in te voeren komt mij niet wenselijk voor. Ook de Hoge Raad heeft zich in zijn advies geen voorstander hiervan getoond. Dit voorstel is niet nodig, omdat de rechter zelf een juiste indeling en afdoening van zaken kan verzekeren. Het voorstel is niet wenselijk, omdat het effect van het instituut van de unus iudex in appel daarmee grotendeels weer verloren zou gaan. Bovendien is het voorstel in strijd met het uitgangspunt van ons wettelijk systeem dat de verdachte niet zelf zijn forum kiest.

Par. 5. Mondeling vonnis of arrest in appel

Voorgesteld wordt om op de procedure voor de behandeling van strafzaken in appel bij de gerechtshoven onderscheidenlijk de rechtbanken zoveel mogelijk de bepalingen voor de behandeling door de meervoudige strafkamer van de gerechtshoven onderscheidenlijk de rechtbanken van overeenkomstige toepassing te verklaren. Daarmee is een zorgvuldige wijze van behandeling door de unus zeker gesteld.

De doelmatigheid van het instituut van de unus in appel wordt nog vergroot, wanneer wordt voorzien in de mogelijkheid om mondeling vonnis of arrest te wijzen en daarvan aantekening te maken in het proces-verbaal van de terechtzitting in hoger beroep. Kantonrechter, (economische) politierechter en kinderrechter kunnen reeds op deze eenvoudige wijze vonnissen.

De unus iudex in appel zal evenwel steeds bevoegd en op vordering van het openbaar ministerie of op verzoek van verdachte of zijn raadsman, verplicht zijn om schriftelijk arrest of vonnis te wijzen.

Par. 6. Verdere opmerkingen over het wetsontwerp

De grondslag voor de bevoegdheid om strafzaken in hoger beroep door een enkelvoudige kamer te doen behandelen dient te worden neergelegd in de Wet op de rechterlijke organisatie.

Bij Wet van 25 januari 1984, Stb. 19, houdende enige vereenvoudigingen op het gebied van het personen- en familierecht en het burgerlijk procesrecht, is de Wet op de rechterlijke organisatie reeds gewijzigd met het oog op de verruiming van de mogelijkheid van enkelvoudige behandeling van burgerlijke zaken. Thans dient deze wet nog te worden gewijzigd met het oog op de enkelvoudige behandeling van strafzaken in hoger beroep. Het is overigens niet de bedoeling om in het kader van het onderhavige wetsontwerp meer dan nodig is te veranderen in de wijze waarop kamers van rechterlijke colleges thans worden gevormd en bezet.

Hoger beroep van uitspraken is geregeld in Titel II van het Derde Boek van het Wetboek van Strafvordering. De in de eerste afdeling neergelegde bepalingen ten aanzien van hoger beroep bij het gerechtshof zijn van overeenkomstige toepassing op het hoger beroep bij de rechtbank (tweede afdeling). In verband met het uitgangspunt dat de behandeling van kanton-gerechtsappellen door een unus iudex regel zal zijn en die van rechtbank-appellen door één raadsheer uitzondering zal zijn, is de regeling van hoger beroep bij een enkelvoudige kamer neergelegd in de tweede afdeling.

Het voorstel is aan de hand van de beknopte vragenlijst, zoals opgenomen in de Aanwijzingen inzake de toetsing van ontwerpen van wet en van algemene maatregelen van bestuur, op dereguleringsaspecten getoetst. Daaruit bleek dat het voorstel uit dereguleringsoogpunt niet relevant is.

Artikel I

Artikel 57

Het huidige artikel 57, eerste lid, bepaalt dat arrondissementsrechtbanken, behoudens uitzonderingen, met drie leden vonnissen. Het tweede lid voorziet in de instelling, vorming en bezetting van enkelvoudige kamers voor de behandeling van strafzaken in eerste aanleg. Het derde lid bepaalt dat de rechtsmacht van de enkelvoudige kamer wordt geregeld bij het Wetboek van Strafvordering. Artikel 58, tweede lid, verklaart artikel 57 van overeenkomstige toepassing op het hoger beroep tegen vonnissen van de kantonrechter. Hiermee is reeds in de wet zoals die thans luidt de grondslag gelegd voor de instelling vorming en bezetting van enkelvoudige kamers in hoger beroep bij de rechtbanken. Bij het bij voornoemde Wet van 25 januari 1984 gewijzigde artikel 49, tweede lid, is bepaald dat vorming van enkelvoudige kamers voor de behandeling van burgerlijke zaken volgens bij koninklijk besluit te stellen regels zal geschieden door de rechterlijke colleges. Voorgesteld wordt artikel 57, tweede lid, dienovereenkomstig te wijzigen, waardoor voor de behandeling van strafzaken dus een regeling wordt gecreëerd die op dit punt analoog is aan die in burgerlijke zaken. Uitwerking zal geschieden in Reglement I.

Artikel 70

Bij het bij voornoemde Wet van 25 januari 1984 eveneens gewijzigde artikel 70 is thans bepaald dat gerechtshoven, behoudens in de wet genoemde uitzonderingen, met drie raadsheren vonnissen. Artikel 70, tweede en derde lid, voorziet thans in de mogelijkheid van enkelvoudige behandeling van burgerlijke zaken.

In het onderhavige wetsontwerp wordt voorgesteld om in artikel 70 tevens te voorzien in de vorming van enkelvoudige kamers bij de gerechtshoven voor de berechting van strafbare feiten. Ook in dit geval zullen de nadere regels worden gegeven in Reglement I.

Artikel II

A

De voorgestelde wijziging van artikel 57, tweede lid, van de Wet op de rechterlijke organisatie dat enkelvoudige kamers voor de behandeling van strafzaken bij de rechtbanken door deze worden gevormd maakt aanpassing van het eerste lid van artikel 367 noodzakelijk.

Artikel 424a

Dit artikel voorziet in de mogelijkheid dat het hoger beroep tegen vonnissen van de politierechter ter zake van overtredingen van artikel 26 van de Wegenverkeerswet door een enkelvoudige kamer van het gerechtshof worden behandeld.

In het algemeen gedeelte is reeds uiteengezet dat uitzondering op het beginsel van collegiale rechtspraak in hoger beroep bij het gerechtshof beperkt dient te zijn en deswege de bevoegdheid van de alleen rechtsprekende raadshere beperkt wordt tot de afdoening van artikel 26 WVV-zaken.

De bepalingen voor de behandeling van hoger beroep bij het gerechtshof zijn in beginsel van toepassing op de behandeling door de enkelvoudige

kamer. Artikel 426a, tweede lid, en de artikelen 426b tot en met 426e zijn van overeenkomstige toepassing.

C

Artikel 426a

Zoals in het algemeen gedeelte van deze memorie is uiteengezet, zullen de bevoegdheden van de enkelvoudige kamers in strafzaken in hoger beroep en de in het rechtsgeding voor de *unus iudex* toe te passen procedurevoorschriften worden neergelegd in het Wetboek van Strafvordering in de tweede afdeling van Titel II van het Derde Boek. Aan de afdeling worden de nieuwe artikelen 426a–426e toegevoegd. Deze bepalingen hebben een aanvullend karakter in die zin dat de gewone bepalingen omtrent het hoger beroep bij de meervoudige kamer van de gerechtshoven respectievelijk rechtbanken van toepassing zijn, voor zover in de artikelen 426a en volgende niet anders is bepaald.

Overeenkomstig het tweede lid bezit de enkelvoudige kamer, evenals de politierechter (artikel 367, tweede lid), de bevoegdheden die toekomen aan de voorzitter van een meervoudige kamer.

Artikel 426b

Dit artikel bepaalt dat een zaak door de enkelvoudige kamer in hoger beroep kan worden behandeld, indien cumulatief tenminste aan één objectieve voorwaarde (eerste lid sub 1°) en een subjectieve voorwaarde (eerste lid sub 2°) is voldaan. Deze voorwaarden strekken ertoe de competentie van de enkelvoudige kamer te begrenzen tot de berechting van eenvoudige strafbare feiten. De voorwaarden zijn:

1. Aan de verdachte moet in eerste aanleg voor hetgeen te zijnen laste bewezen is verklaard een straf of maatregel zijn opgelegd. Dat betekent dat de zaak niet bij de enkelvoudige kamers kan worden aangebracht, wanneer de behandeling in eerste aanleg niet heeft geleid tot oplegging van enige straf of maatregel, bij voorbeeld wanneer de verdachte is vrijgesproken van het hem tenlastegelegde dan wel hij te dier zake van alle rechtsvervolgning is ontslagen, dan wel schuldigverklaring zonder toepassing van straf is gevolgd.

2. De zaak moet van eenvoudige aard zijn. De bepaling is ontleend aan artikel 369. Het gaat om zaken waarbij het bewijs eenvoudig is te leveren en die in juridisch opzicht niet gecompliceerd zijn (dus bij voorbeeld geen ontkennende verdachte).

Artikel 426c

In het algemene gedeelte van deze toelichting is reeds uiteengezet dat de voorzitter van de rechtbank of het gerechtshof dan wel de hem vervangende voorzitter van de meervoudige kamer, dient te beslissen welke daarvoor in aanmerking komende zaken door de enkelvoudige kamer zullen worden behandeld. Na bepaling van de wijze van behandeling en van de dag der terechtzitting wordt de zaak op de gebruikelijke wijze door de vertegenwoordiger van het openbaar ministerie aanhangig gemaakt.

De enkelvoudige kamer is niet bevoegd om in hoger beroep een zwaardere onvoorwaardelijke vrijheidsstraf op te leggen. Dat betekent dat de enkelvoudige kamer van het gerechtshof een gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden kan opleggen. Voorts wordt ter wille van de volledigheid voorgesteld om te bepalen dat de *unus iudex* niet bevoegd is om in hoger beroep een maatregel onvoorwaardelijk op te leggen die vrijheidsbeneming van langere duur meebrengt dan in eerste aanleg is opgelegd. In dit verband zij erop gewezen dat in het wetsontwerp inzake terbeschikkingstelling (11 932) wordt voorgesteld dat de politierechter in elk geval de zaak

naar de meervoudige kamer verwijst, indien naar zijn oordeel in overweging behoort te worden genomen om de verdachte ter beschikking te stellen.

Wanneer de *unus iudex* van oordeel is dat de zaak door de meervoudige kamer moet worden behandeld, verwijst hij de zaak daarheen. De zaak wordt alsdan door de meervoudige kamer verder behandeld op grondslag van de bestaande telastlegging. Het aanhangig maken van de zaak voor de meervoudige kamer geschiedt door een aanzegging van het openbaar ministerie aan de verdachte (vgl. artikel 376, derde lid). Op deze aanzegging zijn de artikelen 412, derde lid, en 413 van overeenkomstige toepassing verklaard (hetgeen bij voorbeeld inhoudt dat in beginsel tussen de dag van de aanzegging en die van de terechtzitting voor de meervoudige kamer minimaal tien dagen moeten verlopen). Voor het overige zal de procedure voor de meervoudige kamer plaatsvinden met toepassing van de artikelen 414 e.v., met dien verstande dat op de behandeling van de strafzaak voor de meervoudige kamer ook artikel 376, vierde, vijfde en zesde lid, van (overeenkomstige) toepassing zal zijn. De inhoud van laatstbedoelde bepalingen moge voor zich zelf spreken.

Ten overvloede wordt nog gewezen op artikel 453, eerste lid, W.v.Sv.: het rechtsmiddel kan uiterlijk tot de aanvang van de behandeling van het hoger beroep enz. worden ingetrokken. Het hoger beroep neemt een aanvang met de behandeling voor de enkelvoudige kamer.

Artikelen 426d en 426e

De enkelvoudige kamer zal gezien de betrekkelijke eenvoud van de zaken in staat zijn om onmiddellijk na de sluiting van het onderzoek op de terechtzitting dan wel diezelfde dag op een later tijdstip mondeling arrest of vonnis te wijzen. Indien zij zich nader en langer wil beraden, zal zij schriftelijk arrest of vonnis wijzen. Zij is verplicht dit laatste te doen, wanneer het openbaar ministerie zulks vordert dan wel de verdachte of zijn raadsman daarom vraagt. Indien de *unus iudex* mondeling arrest of vonnis wijst, tekent hij dit aan in het proces-verbaal van de terechtzitting in hoger beroep.

De bepalingen, die overigens voor zich zelf spreken, zijn ontleend aan de artikelen 378, 379 en 380. Zij leveren een belangrijke administratieve vereenvoudiging op.

Artikel III

De overgangsbepaling wijkt naar zijn strekking niet af van die welke in andere wijzigingswetten van het Wetboek van Strafvordering en de Wet op de rechterlijke organisatie wordt gebruikt.

De Minister van Justitie,
F. Korthals Altes